

Estija šiandien pasaulyje pripažįstama kaip viena iš sėkmingiausiai skaitmenines paslaugas ir skaitmeninę visuomenę plėtojančių valstybių. Apie šios šalies patirtį įgyvendinant transformaciją ir artimiausius projektus šiandien Vilniuje „Swedbank“ ir „Rockit“ rengiamame tvarių inovacijų forume „Sustainability Forum 2023“ dalinsis „e-Estonia“ atstovė, skaitmeninės transformacijos patarėja Erika Piirmets.

Ekspertė sutiko atsakyti į keletą klausimų apie Estijos kelią link e-Estijos ir šalies netolimos ateities projektus.

Galbūt pradėkime nuo to, kokią vietą „e-Estonia“ užima šalies instituciniame sektoriuje ir koks yra šios organizacijos bei Jūsų pagrindinis vaidmuo?

Informacinis centras „e-Estonia“ yra Vyriausybės institucija, priklausanti Ekonomikos ir ryšių ministerijai. Tai – kompetencijos centras, kuris buvo sukurtas prieš 14 metų, siekiant paremti Vyriausybės viziją būti skaitmeninės transformacijos lyderiais.

Mano, kaip skaitmeninės transformacijos patarėjos, vaidmuo – padėti skleisti Estijos per dešimtmečius sukaupią skaitmeninimo patirtį ir skatinti tarpusavyje susijusių skaitmeninių visuomenių tinklo kūrimąsi. Estija sulaukia didelio susidomėjimo iš įvairių valstybių – kasdien priimame ir džiaugiamės galėdami pasidalinti Estijos patirtimi su įvairių šalių vyriausybių atstovais, ministrais, prezidentais, įmonių vadovais, mokslininkais ir žurnalistais.

Pasauliniu mastu Estija turi reputaciją kaip skaitmeninimo lyderė, e-valstybės ir e-piliečių koncepcijų kūrėja. Kaip Estijai pavyko užsitarnauti tokią reputaciją ir įgyvendinti sparčius pokyčius?

Dar 1991 metais, atgavusi nepriklausomybę, Estija politiniu lygmeniu pasirinko vystyti „digital first“ strategiją (prioritetas – skaitmeniniams sprendimams) ir plėtoti skaitmenines paslaugas. Iš vienos pusės, tokią strategiją sąlygojo mūsų pragmatiškas noras skatinti šalies vystymąsi, iš kitos – lygiavimasis į Šiaurės šalis ir troškimas pasiekti jų pragyvenimo lygį. Tai buvo akstinas formuoti Estijos skaitmeninę visuomenę.

Žinoma, buvo ir daug sėkmės faktorių – tokiai transformacijai buvo tinkamas laikas: pasaulyje populiarėjo internetas, vis plačiau buvo naudojami asmeniniai kompiuteriai, o žmonės vis dažniau rinkosi skaitmenines paslaugas. Mūsų politinė vadovybė buvo išvalgi ir vizionieriška – ji pastebėjo šią pasaulinę skaitmenizavimosi tendenciją ir išdrįso ją pakankamai anksti paversti strategine šalies kryptimi. Taigi, turim būti dėkingi pirmiesiems šalies lyderiams, kurie drąsiai žengė į šį novatorišką kelią ir įskiepijo šaliai startuoliams

būdingą mentalitetą ir norą sukurti šauniausią visuomenę pasaulyje.

Prie kokių projektų šiandien dirba „e-Estonia“ ir ko galime tikėtis ateityje?

Kadangi didžioji dalis paslaugų Estijoje jau yra skaitmenizuota, kitas mūsų žingsnis – gerinti vartotojų patirtį ir kurti proaktyvias bei su gyvenimo įvykiais susijusias paslaugas. Esame stipriai orientuoti į piliečių ir verslų patogumą, todėl siekiame, kad tarp institucijų prasmingai judėtų duomenys, o ne žmonės. Norime panaudoti dirbtinį intelektą pagerinant paslaugų prieinamumą, naudoti didžiuosius duomenis tendencijų ir priklausomybių nustatymui.

Be to, Estijos, kaip ir daugelio kitų šalių, visuomenė sensta. Norėdami pereiti prie prevencinės sveikatos priežiūros, naudojame mokslinius tyrimus, pagrįstus 20 proc. gyventojų genomo donoriais, o artimiausius kelerius metus stipriai orientuosimės į personalizuotą mediciną.

Dar viena svarbi sritis – tvarumas. Visi ateities e-valstybės projektai turi būti grindžiami aplinkai draugiškų informacijos ir ryšių technologijų (IRT) principais.

Visoms šioms naujovėms tvirtą pagrindą suteikia jau dešimtmečius naudojama bazinė infrastruktūra – turime elektroninę tapatybę, tarporganizacinę duomenų apsikeitimo platformą „X-Road“ ir užtikriname duomenų integralumą.

Kaip jūs skatinate inovacijų kūrimą, kaip kuriate tas sėkmės istorijas?

Prie to prisideda mūsų mentalitetas – mes noriai imamės ir įgyvendiname dalykus. Teisingi vizionieriški pasirinkimai lėmė, kad šiandien Estija turi inovatyvių sprendimų, kurie prieš kelis dešimtmečius atrodė nesuprantami, nes niekas to nebuvo daręs. Tad daugelyje sričių sugebėjome aplenkėme laikmetį.

Iš kitos pusės, Estijos viešojo sektoriaus skaitmeninimas vyko nuosekliai, orientuojantis į vertės kūrimą piliečiams: pirmenybę teikėme skaitmeninant tas paslaugas, kurios eiliniam gyventojui sukurtų didžiausią teigiamą poveikį. Pavyzdžiui, pirmąją skaitmeninę paslaugą buvo mokesčių deklaravimas internetu. Iš to kilo daug kitų sprendimų – pavyzdžiui, elektroninio identifikavimosi priemonės gyventojams, kad jie turėtų virtualų raktą visoms šioms paslaugoms gauti. Vėliau – „X-Road“ platformos sukūrimas, kuri leido institucijoms/sistemoms keistis duomenimis.

Didžiulio dėmesio sulaukė ir kibernetinio saugumo klausimai – Estija yra pradininkė naudojant KSI blokų grandinę bei turi savo duomenų ambasadą (kitoje šalyje esančiame

duomenų centre laikomas atsargines valstybinių duomenų kopijas, *aut. past.*). 2007 m. tapę pirmosios didelio masto kibernetinės atakos prieš vyriausybę liudininkais, šiandien dalijamės pamokomis, kaip kurti atsparias skaitmenines sistemas.

Matome, kad einame teisingu keliu, nes „X-Road“ sprendimas jau taikomas beveik visame pasaulyje ir vis labiau domimasi, kaip veikia e-Estija. Be to, Estija tapo kibernetinio saugumo kompetencijos centru – mūsų šalyje įsikūrusi NATO Bendros kibernetinės gynybos kompetencijų centro (CCDCOE) būstinė ir Europos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo agentūra (eu-LISA), Taline vyksta vienos didžiausių kibernetinio saugumo pratybų „Lock Shields“.

Kiek skaitmeninės transformacijos klausimuose „e-Estonia“ integruoja klimato kaitos problemas - kaip technologijos gali prisidėti prie tvaresnės ateities?

Aplinkosauginiai tikslai yra įtraukti į Estijos Skaitmeninę darbotvarkę 2030. Ji numato, kad reikia pereiti prie debesų kompiuterijos prieglobos siekiant konsoliduoti serverių erdvę (taip tausojant resursus) ir sumažinti kaupiamos informacijos dubliavimąsi. Taip pat skiriant finansavimą technologinių sprendimų kūrimui pirmenybė teikiama tiems projektams, kurie sukurtų ne vienam kartui nišiniam tikslui skirtus įrankius, o tokius, kurie gali būti panaudojami ne viename projekte, perpanaudojami, jais būtų galima dalintis ir pan.

Tuo tarpu duomenų centrams keliamas reikalavimas, kad visa šiluma, išsiskirianti iš serverių, būtų panaudojama šildymui, o ne tiesiog išleista į aplinką. Galiausiai, skatiname atviro kodo pagrindu kuriamas technologijas, kad išvengtume dvigubo jų kūrimo ir skatintume pakartotinį naudojimą.

Lietuvoje „Swedbank“ inicijavo tvarių inovacijų programą, kuria nori paskatinti startuolių ekosistemą kurti tvarius sprendimus verslams. Kaip Jūs vertinate startuolių vaidmenį kovojant su klimato krize? Ar Estijoje startuoliai skiria didelį dėmesį tvarumui?

Estijoje taip pat matome *GreenTech* ir *CleanTech* startuolių populiarėjimo tendenciją. Tiesa, siekiant kovoti su klimato krize, atsakomybė susitarti dėl tikslų ir įsipareigoti juos įgyvendinti tenka vyriausybėms. Ne tik įsipareigoti, bet ir laikytis to įsipareigojimo. Jeigu vyriausybės parodys ryžtą ir suteiks tikrumo bendrovėms, jog dėmesys tvarumui išliks ir ateityje, startuoliai ir privatusis sektorius rodys iniciatyvą, mąstys kitaip, ieškos sprendimų, investuos į aukštasias technologijas ir mokslinę plėtrą, kurs inovacijas, kurios pagerins mūsų aplinką. Tiesa, šie sprendimai turi generuoti finansinę grąžą, todėl ir labai svarbu, kad vyriausybės būtų nuoseklios, laikytųsi įsipareigojimų ir taip suteiktų užtikrintumą dėl

„e-Estonia“ patarėja: Estijos dėmesys skaitmenizavimui gimė iš noro
pasiekti Šiaurės šalių pragyvenimo lygį

tvaraus kurso.

Ačiū už pokalbį.

